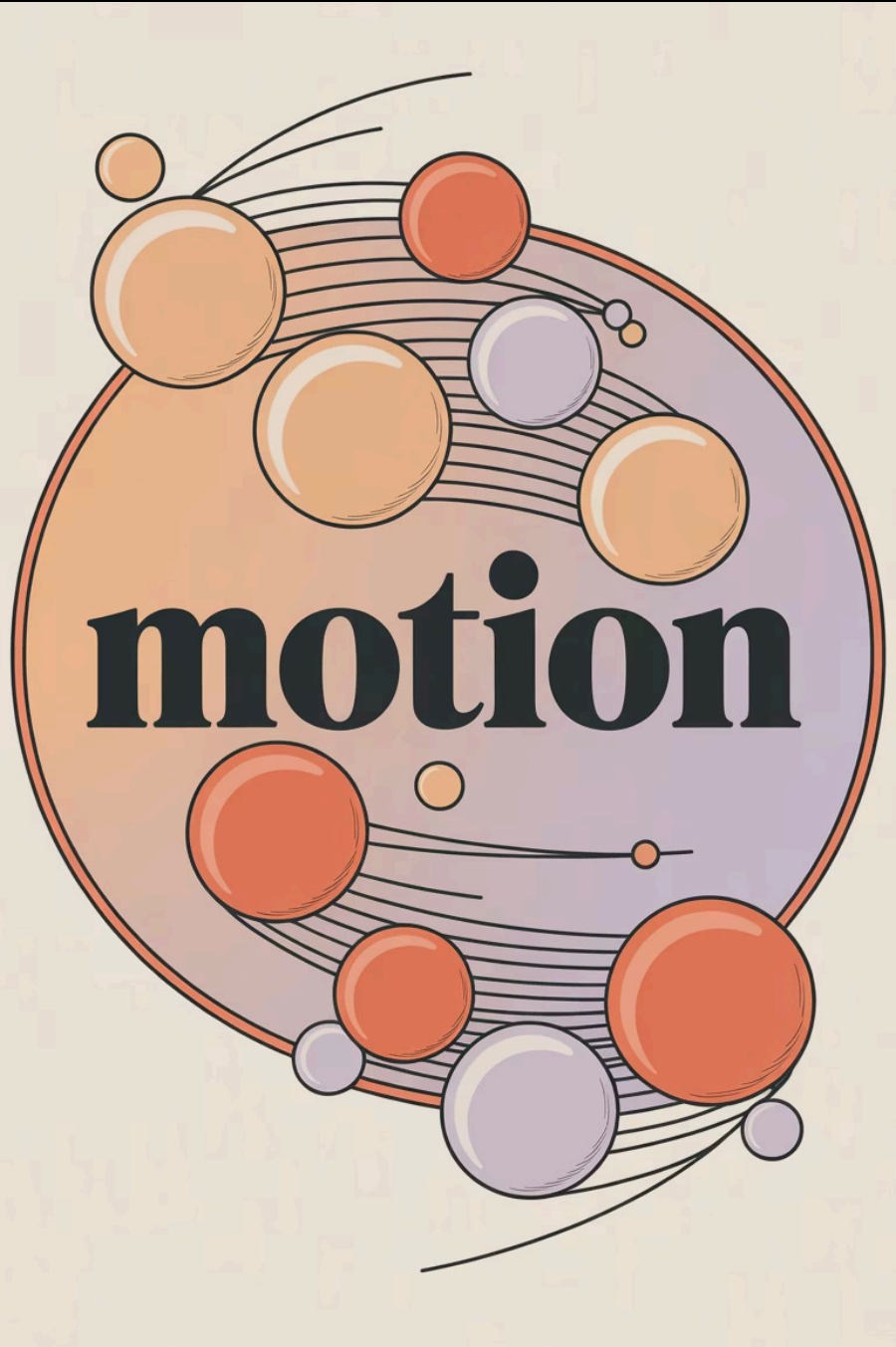

Внутрішня енергія та її зміна: основи термодинаміки

Дослідження фундаментальних принципів енергетичних перетворень
у термодинамічних системах

ЗГАДАЄМО!

- Що таке енергія?
- Які види механічної енергії ви знаєте?
- Чи може тіло мати енергію, не рухаючись?

Що таке внутрішня енергія?

Визначення

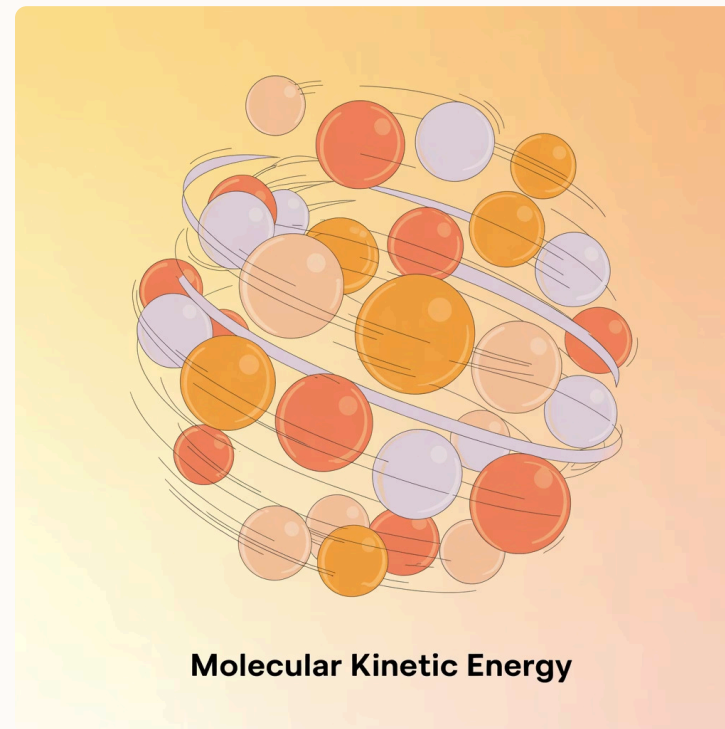
Внутрішня енергія (U) — це сума кінетичної енергії хаотичного руху молекул і потенціальної енергії їх взаємодії.

Властивості

Не включає механічну енергію руху чи положення системи як цілого

Адитивність

Енергія системи дорівнює сумі енергій її підсистем

Внутрішня енергія характеризує тепловий стан речовини на молекулярному рівні

Внутрішня та механічна енергія: у чому різниця?

Механічна енергія

Кінетична + потенційна енергія руху тіла як цілого

Механічна енергія залежить від руху чи положення тіла як цілого.

Внутрішня енергія

Енергія хаотичного руху та взаємодії частинок

Внутрішня енергія залежить від руху і взаємодії частинок всередині тіла.

Пов'язана з температурою та тепловим станом

Приклад: М'яч, що котиться, має механічну енергію руху; нагрітий м'яч додатково має внутрішню енергію

Способи зміни внутрішньої енергії

1 Теплопередача

Передача енергії через різницю температур
(кількість теплоти Q)

- Теплопровідність
- Конвекція
- Випромінювання

2 Виконання роботи

Механічна передача енергії через зміну об'єму або деформацію (W)

- Стиснення газу
- Розширення системи
- Деформація тіла

 Перший закон термодинаміки: $\Delta U = Q + W$

Кількість теплоти (Q)

Визначення

Теплота — енергія, що передається між системою і навколишнім середовищем через різницю температур

$$Q > 0$$

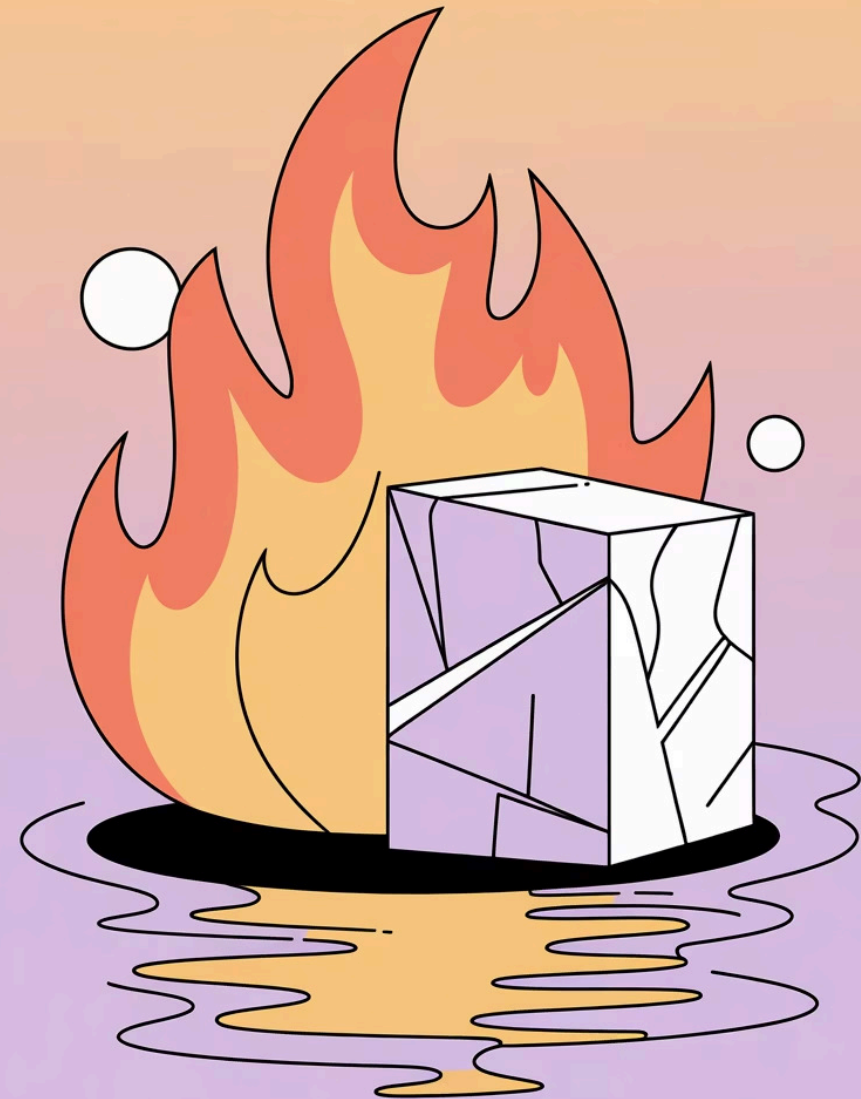
Тепло надходить у систему, внутрішня енергія **зростає**

$$Q < 0$$

Тепло віддається системою, внутрішня енергія зменшується

Кількість теплоти

фізична величина, що характеризує зміну внутрішньої енергії при теплопередачі

Робота (W) і внутрішня енергія

$W > 0$

Робота виконується над системою

Енергія системи **зростає**

- тертя долонь одна об одну: зовнішні сили рук виконують роботу, і внутрішня енергія шкіри зростає (руки стають теплі)
- гальмування автомобіля: сила тертя виконує роботу над гальмівними колодками → вони нагріваються.

$W < 0$

Система виконує роботу

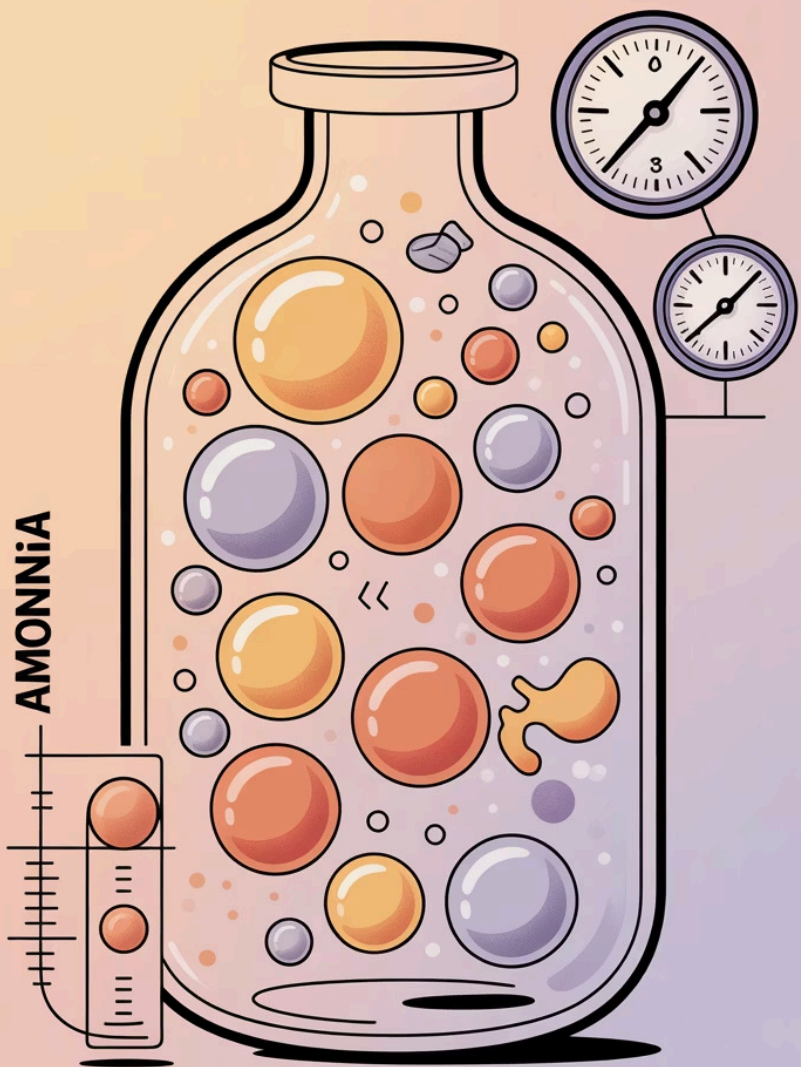
Енергія системи **зменшується**

- **Парова машина чи двигун внутрішнього згоряння.** Пара або газ, розширюючись, штовхають поршень → виконують роботу.

Приклад: Рух поршня в циліндрі — класичний випадок зміни внутрішньої енергії через механічну роботу

Зміна внутрішньої енергії при виконанні роботи

1

Стиснення газу

Робота виконується над газом

Внутрішня енергія **зростає**

2

Розширення газу

Газ виконує роботу

Внутрішня енергія **зменшується**

3

Ізохорний процес

Об'єм не змінюється

$W = 0$, тому $\Delta U = Q$

Приклад: Зв'язок тепла, роботи і зміни внутрішньої енергії

$$\Delta U = Q + W$$

500

Отримане тепло

Джоулів ($Q = +500$ Дж)

200

Виконана робота

Джоулів ($W = -200$ Дж)

300

Зміна енергії

$\Delta U = 500 + (-200) = 300$ Дж

Внутрішня енергія зросла на **300 джоулів**, що відповідає різниці між отриманим теплом і виконаною системою роботою

Закріплення знань

- Наведіть приклади з побуту, коли внутрішня енергія змінюється виконанням роботи.
- Чому від тертя гальмівні колодки автомобіля нагріваються?
- Якщо чай охолоджується в кімнаті — це теплопередача чи виконання роботи?

Міні-тест :

1. Внутрішня енергія — це ...
2. Назвіть два способи зміни внутрішньої енергії.
3. Що таке кількість теплоти і в чому вона вимірюється?
4. Наведіть приклад, коли внутрішня енергія змінюється під час виконання роботи.

Висновок

Фундаментальність

Внутрішня енергія — основна характеристика термодинамічної системи

Механізми зміни

Зміна відбувається через теплообмін і виконання роботи

Практичне значення

Розуміння — ключ до аналізу енергетичних процесів

Знання принципів зміни внутрішньої енергії необхідне для розуміння процесів у фізиці та техніці